פרשת כי תצא - פן תקדש המלאה - למשמעותו של איסור כלאיים

הרבנית שרון רימון

"פן תקדש המלאה" - למשמעותו של איסור כלאיים / שרון רימון

א. הקדמה - איסורי הכלאיים בפרשה

פרשת כי תצא היא חלק מנאום המצוות בספר דברים, והיא משופעת במצוות - יש בה 27 מצוות עשה, ו-47 מצוות לא תעשה. בשיעור זה נעסוק בקבוצת מצוות המופיעה בפרשה - איסורי כלאיים:

(ט) לֹא תִזְרַע כַּרְמְךָ כִּלְאָיִם פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרָע וּתְבוּאַת הַכָּרֶם:
(י) לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו:
(יא) לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו:
(דברים, פרק כ"ב).

משמעות המילה כלאיים היא עירוב, כפי שמתרגם אונקלוס: "לא תזרע כרמך עירובין", וכך גם מסביר רד"ק בספר השורשים: "כלאים - פירוש: מעורב..."[1].

בפסוק ט' התורה אוסרת לזרוע את הכרם כלאיים, ורש"י מסביר את המשמעות ההלכתית המעשית של האיסור:

"כלאים" - חטה ושעורה וחרצן במפולת יד.

בפסוק י' מובא האיסור לחרוש בשור ובחמור יחדיו. רמב"ן מסביר שזהו איסור הנובע מאיסור כלאי הבהמה:

ואמר לא תחרש בשור ובחמור - והוא הדין לכל מיני הכלאים. והיא מצוה מבוארת מן "בהמתך לא תרביע כלאים" (ויקרא, פרק י"ט, פסוק י"ט), שדרך כל עובד אדמתו להביא צמדו ברפת אחת וירכיב אותן:

בניגוד לרמב"ן, אבן עזרא ראה איסור זה כעומד בפני עצמו, ללא קשר לכלאי הבהמה:

"לא תחרוש בשור ובחמור" - דבק עם הזריעה. והשם חמל על כל מעשיו, כי אין כח החמור ככח השור.

לדעת אבן עזרא, מכיוון שהוזכרה הזריעה בפסוק הקודם, המשיך הכתוב להזכיר איסור נוסף הקשור בזריעה, והוא שאסור לחרוש בעזרת שני מינים שונים של בהמות. הסיבה לכך איננה חשש מפני הרבעה של שני מינים שונים כדעת רמב"ן, אלא זהו איסור אחר, הנובע מ"צער בעלי חיים".

בפסוק י"א מובא איסור כלאיים נוסף, והוא השעטנז - האיסור ללבוש בגד העשוי מצמר ופשתים.

רש"י מסביר את המילה "שעטנז" כך:

"שעטנז" - לשון עירוב. ורבותינו פירשו שוע טווי ונוז[2].

אם כן, מדובר כאן בשלושה איסורי כלאיים: זריעה (כלאי הכרם), הרבעת בהמות, ובגדים.

שלושת האיסורים הללו מופיעים כבר בפרשת קדושים[3], אם כי בסדר מעט שונה:

(יט) אֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ: (ויקרא, פרק י"ט, פסוק י"ט).

ב. ביאור המשפט "פן תקדש המלאה"

איסור הנאה מכלאי הכרם

ספר החינוך מונה בפרשת כי תצא ארבעה איסורים הקשורים לכלאיים, וזאת כי הוא מפצל את איסור כלאי הכרם לשני איסורים שונים: איסור לזרוע כלאי כרם, ואיסור להנות מכלאי כרם. איסור ההנאה

נלמד מן המשפט "פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרָע וּתְבוּאַת הַכֶּרֶם" אשר בפסוק ט'. מהו הפירוש המילולי של משפט זה?

משמעות המילה "מלאה" היא התבואה המלאה, כלומר: תבואה בשלה, כפי שמופיע בשני מקומות נוספים במקרא[4], וכך מפרש גם רד"ק[5].

מהי משמעות המילה "תקדש"? המשמעות ההלכתית של המילה, כפי שראינו בדברי ספר החינוך, היא "תאסר".

ואם כן, על פי ההלכה הפסוק מפורש כך: 'אל תזרע את כרמך כלאיים, ואם תעשה כן - התבואה והכרם יאסרו'.

פירושי הראשונים לאטימולוגיה של המילים "תקדש" ו"קְדֵשָׁה"

מדוע משתמשת התורה במילה "תקדש" כדי לתאר את האיסור? מה הקשר בין האיסור לבין הקודש?

רבים מן המפרשים מסבירים שהאיסור דומה לקודש בכך ששניהם אסורים על האדם[6]. אך על כך יש להקשות: אמנם נכון שגם האיסור וגם הקודש נאסרים על האדם, אך האם בגלל זה ניתן לקרא לאיסור "קודש"?

אותה שאלה עולה לגבי פסוק נוסף בפרשתנו:

לֹא תִהְיֶה קְדֵשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה קָדֵשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (דברים, פרק כ"ג, פסוק י"ח).

גם בפסוק זה תמוה השימוש בשורש ק.ד.ש. שהרי הקדשה היא זונה[7], ואילו התורה מתארת את הזנות ואת גילוי העריות כהפך הקדושה[8].

מהי משמעות המילה קָדֵשׁ או קְדֵשָׁה?

לדעת רש"י, ראב"ע ורד"ק[9], המילה קְדֵשָׁה היא בעלת משמעות אחרת מן המילה "קדושה", למרות שהן מאותו שורש. לדעתם, המילה "קדש" משמעותו הזמנה, ובלשוננו - יעוד. הקדש והקדשה מיועדים לזנות. למרות ההגיון בפרוש זה, המסתמך על פסוקים נוספים בהם מופיעה מילה זו, שאלתנו עומדת במקומה: מדוע התורה בוחרת לתאר את הזנות דווקא במילה מן השורש קדש, והרי היא הייתה יכולה לתאר זאת במילה "זונה"[10]?

יתכן שהמילה "קדשה" מתארת זנות מיוחדת, הקשורה ל"קדושה", כלומר זנות שהייתה חלק מפולחן עבודה זרה ונחשבה כקודש בעיני עובדי ע"ז[11]. התורה באה לומר שאיננה מעוניינת בפולחן מן הסוג הזה. אך יתכן שהכוונה היא לכל זנות, והתורה משתמשת דווקא במונח "קדשה", כדי ללמד משהו.

נעיין בפירוש רמב"ן, החולק על דברי רש"י וראב"ע, ומקשר בין המילה קְדֵשָׁה לקדושה:

...ולפי דעתי כולם מלשון קדושה, כי הפורש מן הזנות נקרא קדוש כמו שנאמר (ויקרא, פרק כ"א, פסוק ז') אשה זונה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא יקחו כי קדוש הוא לאלוקיו.

והנה הנשמרת מן הערוה והזמה, קדושה. והנפרדת מן הקדושה ונטמאת בזמה, נקראה קדשה, קרוב למה שנוהג הלשון לומר, ובכל תבואתי תשרש (איוב, פרק ל"א, פסוק י"ב), ודשנו את המזבח (במדבר, פרק ד', פסוק י"ג), כי הזונה המפורסמת טמאת השם רבת המהומה, נפרדת מכל קדושה, ואין שם זה בה רק בהיותה מזומנת לתועבה הזאת שאין לה שעת הכושר וקדושה כלל...[12].

(רמב"ן, דברים, פרק כ"ג פסוק י"ח).

לדעת רמב"ן, יש תופעה של שימוש באותו שורש לדבר והיפוכו, וניתן להביא לכך כמה דוגמאות:

· להשריש (להכות שורשים ולהאחז בקרקע) מול לשרש (לעקור).

· דשן במשמעות של הטבה, השמנה[13], ובמשמעות הפוכה- האפר שמסירים מעל המזבח[14].

רמב"ן טוען טענה עקרונית: אם התורה השתמשה באותו שורש סימן שיש קשר בין המילים, והן לא רק שתי מילים מאותו שורש בעלות משמעות נפרדת לגמרי. לפי דבריו, דווקא השימוש באותו שורש מדגיש את ההיפוך המהותי.

הקדושה כיעוד

נלך בדרכו של רמב"ן, בנסיון לקשר בין המילים קְדֻשָּׁה וקדושה, אך נשתמש דווקא בפירושים הקודמים, לפיהם משמעות ה"קדש" היא יעוד.

האדם הנקרא "קדוש" הוא אדם שיש לו יעוד עליון, ולכן גם הכהן וגם הנזיר מכונים "קדושים"[15]. הקדוש שונה מופרש ומיוחד מן הדברים הרגילים, בהיותו מיועד לעולם עליון. גם לגבי כלל ישראל משתמשת התורה במונח "קדושה" במובן של הבדלות מן העמים ויעוד עליון:

וְעַתָּה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וִהְיִיתֶם לִי סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ: וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ... (שמות, פרק י"ט, פסוקים ה' - ו').

התורה מצווה את ישראל "קדושים תהיו" (ויקרא, פרק י"ט, פסוק א'). מהי משמעות ציווי זה?

רש"י פירש שהקדושה היא פרישה מן העריות, ורמב"ן מרחיב את מושג הקדושה לפרישות ממותרות. כלומר, הקדושה היא פרישה מתאוות והבדלות: האדם הקדוש מפריש את עצמו מן התאוות, ומייעד את עצמו ליעוד רוחני.

יתכן שניתן לפרש שמשמעות השורש "קדש", בכל מובניו, היא "יעוד", או בלשון המפרשים "הזמנה". בדרך כלל משתמשים בשורש זה במשמעות החיובית שלו - מיועד אל ה"קדושה", מופרש מהעולם הזה ומיוחד לעולם העליון. אולם, לעתים התורה משתמשת בשורש זה גם למשמעות השלילית שלו: גם הזונה נבדלת משאר האנשים ומיועדת לזנות.

ביאור המילים "תקדש" ו"קְדֻשָּׁה" לאור פירוש הקדושה כיעוד

כאן אנו יכולים לחזור אל איסור הכלאיים, עליו נאמר "פן תקדש המלאה": תוצרי הכלאיים מובדלים משאר התבואות והפירות, ונאסרים בהנאה[16].

ובכל זאת נשאלת השאלה, מדוע דווקא בעניין הכלאיים ובעניין הזנות[17] בחרה התורה להשתמש דווקא במילה מן השורש "קדש"?

לגבי הזנות, במקומות רבים במקרא מודגש שהזנות היא הפך הקדושה, ולכן, כדברי רמב"ן, התורה קוראת לזנות דווקא בלשון "קדש", אשר תדגיש את העובדה שהזנות היא הפך הקדושה באופן קיצוני. אולם, מדוע על תוצרי הכלאיים נאמר "תקדש"?

תשובה מעניינת לשאלה זו ניתן למצוא בדברי האבן עזרא:

"פן תקדש". כבר פירשו מנחם בן סרוק הספרדי במחברתו והוא מגזרת קדש, בעבור שיתערב זה עם זה. (אבן עזרא, דברים, פרק כ"ב פסוק ט').

ראב"ע מקשר בין הכלאיים לבין הזנות, בגלל שבשניהם נקטה התורה לשון "קדש", וטוען שהקשר ביניהם הוא ערבוב לא רצוי: איסור הכלאיים גורם לעירוב דברים שלא ראוי לערבם זה בזה, וכך גם הזנות גורמת לעירוב דברים שאינו ראוי. פירוש "יהל אור" על ראב"ע מוסיף שהבעיה בשני סוגי ה"עירובים" הללו היא שהם היו נעשים כפולחן לע"ז[18].

ג. טעמי איסור הכלאיים

מדוע התורה אסרה כלאיים?

לדעת רש"י (ויקרא, פרק י"ט, פסוק י"ט) איסור כלאיים הוא מן החוקים אשר אין להם טעם, ועלינו לקיימם ללא הבנה, כגזירת מלך.

רמב"ן מתנגד באופן עקרוני לשיטת רש"י בעניין ה"חוקים", והוא טוען, לכל אורך פירושו לתורה, שלמצוות יש טעם והן לא רק "גזירות מלך"[19]. כמו כן, רבים מן המפרשים חלקו על רש"י לפחות באופן נקודתי לגבי כלאיים, וניסו לתת טעמים שונים לאיסור זה.

מנחם בן סרוק סבור שהטעם לאיסור כלאי הכרם הוא חוסר יכולת להפריש ביכורים, תרומות ומעשרות: התבואה והכרם אינם מבשילים יחד, ולכן אם זורעים תבואה בכרם, אז בזמן קצירת התבואה משחיתים את נצני הכרם, וכתוצאה מכך אין אפשרות להביא ביכורים מכרם זה, ולכן הכל הופך לקדש. מצד שני, אם מחכים עד שהכרם יבשיל - התבואה מתקלקלת ואי אפשר להביא ממנה תרומות ומעשרות, ואז גם כן כל היבול הופך לקודש (טבל)[20].

נראה שרשב"ם (ויקרא, פרק י"ט, פסוק י"ט) סבור[21] שאיסורי הכלאיים השונים מוסברים על ידי הצורך לשמור על חוקי בראשית[22].

הסבר זה מופיע גם בדברי ר' יוסף בכור שור (שם), בצורה יותר ברורה[23]. הוא מסכים לדעת רשב"ם, שהבעיה היא בשינוי חוקי בראשית, אך הוא מוסיף עוד הסבר: האדם חושב שיוכל להיות כבורא, ולהוסיף מינים חדשים (וזהו עניין בעייתי כשלעצמו) אך למעשה המינים שהוא יוצר אינם יכולים לפרות ולהמשיך את קיום המין. כלומר, הבעיה במעשה הכלאיים הוא שהוא יוצר מינים שאולי יש להם תכונות רצויות לאדם כרגע, אך הם לא יכולים להתקיים (כדוגמת הפרד). רצונו של הקב"ה בקיום העולם ובהמשך קיום המינים, ולכן ההכלאה, המונעת את המשך הקיום, אסורה.

לפי הסבר זה אפשר להבין את איסור הכלאיים בצומח ובחי, אך קשה להבין את איסור שעטנז, שהרי לבישת שעטנז איננה גורמת לשינוי המינים. ואכן, רשב"ם ור' יוסף בכור שור מסבירים אחרת את איסור שעטנז. נראה שרשב"ם סבור שטעם איסור שעטנז הוא חוסר אסתטיקה[24]. לדעת ר' יוסף בכור שור, השעטנז אסור בגלל שבגדי הכהן הגדול נעשו שעטנז, ואסור להשתמש בדברים שנעשו באופן מיוחד למשכן[25].

רמב"ן (שם) מביא שני טעמים לאיסור כלאיים: הראשון הוא כהסבר רשב"ם ור' יוסף בכור שור שראינו לעיל. השני הוא טעם קבלי: מעשה הכלאים בעולם התחתון משפיע על העולם העליון, וגורם שם לעירוב כוחות, הפוגם בעולם העליון[26]. לפי פירוש זה, הפסוק "את חוקותי תשמרו", הפותח את איסורי כלאיים בויקרא י"ט מקבל משמעות נוספת: לא עוד "חוק" חסר טעם, וגם לא רק שמירת חוקי הטבע, אלא לאדם יש אחריות על שמירת "חוקות שמים", על שמירת הסדר בעולמות העליונים.

רבנו בחיי (שם) מרחיב את דברי רמב"ן, והוא מסביר שעירוב מין בשאינו מינו גורם לעירוב הכוחות העליונים, פעולה הגורמת לביטול הכוחות ולמניעתם[27]. לדעתו, ביאור המילה "כלאיים" הוא מלשון "כלא", דהיינו כליאת הכוחות העליונים.

גם השעטנז, לדעת רבנו בחיי, למרות שאיננו יוצר מין חדש, גורם לעירוב שני כוחות שאינם יכולים להיות ביחד: השעטנז הוא עירוב של הצמר המגיע מן החי, ושל הפשתן המגיע מן הצומח. העירוב בין חי לצומח הוא עירוב של שני כוחות שונים, ואינו ראוי [28].

הזנות, הכלאיים והקדושה

אולי כעת ניתן להסביר בצורה נוספת מדוע משתמשת התורה דווקא בכלאיים בלשון "פן תקדש": איסורי הכלאיים דומים לאיסור הזנות בכך ששניהם עוסקים בעניין ההולדה והמשך קיום המינים בעולם. ההולדה היא המשך יצירת העולם, אשר נברא על ידי הקב"ה. דבר זה צריך להעשות ללא שיבוש סדרי העולם כפי שנברא על ידי ה', וללא שיבוש הכוחות העליונים, אלא מתוך תחושת שותפות עם בורא העולם, בקדושה.

ד. בניית העולם בצורה נכונה

יצירת כלאיים משבשת סדרי עולם: הן בעולם שאנו יכולים לראות ולחוש (כמו ביצירת הפרד, שאין לו אפשרות להוליד), והן ברובד הפנימי ובעולמות עליונים. פרט לכך, הכלאיים מהווה יצירה חדשה, שלא הייתה קיימת בעולם.

ה' ציווה על האדם "מילאו את הארץ וכבשוה" (בראשית, פרק א', פסוק כ"ח), דהיינו מוטל על האדם לשכלל ולפתח, ליצור ולבנות; ובנקודה זו העולם הולך ומשתכלל[29]. אולם, הוא אמור לעשות זאת מתוך שותפות בעולמו של הקב"ה; יצירת כלאיים פוגעת בסדרי העולם כפי שהבורא רצה אותם, ומנסה

ליצור דבר חדש שלא היה קודם, ובכך יש התנתקות מבורא עולם. האדם אמור לבנות ולפתח את עולמו של הקב"ה, אך לא לנסות וליצור עולם חדש.

אנו נדרשים לפתח ולשכלל, להוסיף ולבנות, אך לא מתוך ניתוק, אלא מתוך תחושה של שותפות עם בורא העולם, ובכך מצויה הקדושה.

[1] בסוף השיעור נציג משמעות נוספת למילה כלאיים, הקשורה לשורש המילה כלא.

[2] בהקשר זה ראוי להביא את הערתו של בעל ה'תורה תמימה' במקום:

דרשו מלת שעטנז בדרך נוטריקו"ן, ורבו הפירושים והדעות בענין זה. לרש"י בסוגיא כאן אינו אסור משום כלאים עד שיהא הצמר והפשתים מעורב וסרוק וטוי ואריג הכל ביחד, משום דכתיב יחדיו, ונוז היינו ארוג [ובפירושו בפ' קדושים פירש נוז - שזור]. ולר"ת בסוגיא הוי שעטנז אפילו סרק וטוה ושזר ב' חוטין ממין אחד כל אחד לבדו ואח"כ חברם יחד ע"י אריגה או קשירה או תפירה, ונוז היינו שזור,...ומה שהכריח לחז"ל בכלל לדרוש המלה שעטנז בדרך נוטריקו"ן כמבואר, נראה משום דע"פ רוב הוי שורש כל מלה מלה"ק לא יותר מג' אותיות, ואשר היא יותרת דרשוה חז"ל...

(תורה תמימה, דברים, פרק כ"ב ,הערה קי).

[3] העובדה ששלושת איסורי הכלאיים מופיעים יחד גם בפרשת קדושים וגם בפרשת כי תצא יכולה לחזק את דברי רמב"ן, שהאיסור לחרוש בשור ובחמור יחדיו הוא חלק מאיסור הרבעת בהמות כלאיים.

[4] א. "מלאתך ודמעך לא תאחר" (שמות, פרק כ"ב, פסוק כ"ח) - כשהתבואה מתמלאת ומבשילה צריך לתת ממנה ביכורים.

ב. "כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב" (במדבר, פרק י"ח, פסוק כ"ו) - כאן ה"מלאה" היא הענבים הבשלים, או היין היוצא מהם.

[5] ואלו הם דבריו (רד"ק, ספר השורשים ,שורש מלא):

"המלאה הזרע", וחסר הנסמך, כלומר: מלאת הזרע והיא תבואת הזרע כשנתבשל.

[6] כך, למשל, כותבים רד"ק (ספר השורשים, קדש), רשב"ם (כאן) ורמב"ן (כאן).

[7] כך מבואר בסיפור יהודה ותמר (בראשית פרק י"ח; ועיינו שם פסוק כ' בהשוואה לפסוק ט"ו).

[8] עיינו ויקרא פרקים י"ח וְכ', וכן פרק כ"א, פסוק ז'.

[9] רש"י וראב"ע במקום, ורד"ק בספר השורשים, סוף השורש "קדש".

[10] מילה זו מופיעה בכמה מקומות במקרא, ואף בפסוק הבא: "לֹא תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב בֵּית ה' אלוקיך", כך שלא ניתן לומר שהתורה נמנעה משימוש במילה זו.

[11] כך ניתן אולי להבין בסיפור 'בעל פעור' (במדבר, פרק כ"ה, פסוקים א' - ט').

[12] לטענת רמב"ן, כל המילים מהשורש "קדש" קשורות לקדושה, ובהמשך דבריו מסביר רמב"ן כיצד לפרש במשמעות זו את המילים האחרות מן השורש "קדש" שהובאו על ידי המפרשים האחרים כהוכחה לכך ש"קדש" משמעותו הזמנה.

[13] כגון: "ואכל ושבע ודשן" (דברים, פרק ל"א, פסוק כ'), "דשנים ורעננים יהיו" (תהלים, פרק צ"ב, פסוק ט"ו).

[14] כגון: ""ודשנו את המזבח" (במדבר, פרק ד', פסוק י"ג).

[15] עיינו ויקרא, פרק כ"א פסוק ז'; שמות, פרק כ"ח, פסוקים ג' וְכ"א; במדבר, פרק ו', פסוק ח'.

[16] יתכן שלכך התכוון רש"י בפירושו ל"פן תקדש המלאה" :

פן תקדש - כתרגומו "תסתאב". כל דבר הנתעב על האדם, בין לשבח כגון הקדש, בין לגנאי כגון איסור, נופל בו לשון קדש, כמו (ישעיה סה, ה) "אל תגע בי כי קדשתיך".

[17] מעניין לשים לב שאיסור הכלאיים מופיע בפעם הראשונה דווקא בפרשת "קדושים", המתארת את הקדושה, את הפרישות מן העריות ואת המצוות המייחדות את עם ישראל ומייעדות אותו להתקרב אל הקדושה.

[18] וכך הוא אומר:

"בעבור שיתערב זה עם זה" - כי עובדי ע"ז היה דרכם בתערובות אלה, לזרוע כלאים, וכן בעילה המתועבה שהיה ג"כ תערובת שלא כדרך הרגיל ...

[19] ואלו הם דבריו:

אין הכוונה בהם שתהיה גזרת מלך מלכי המלכים בשום מקום בלא טעם, כי כל אמרת אלוה צרופה (משלי ל ה), רק החקים הם גזירת המלך אשר יחוק במלכותו בלי שיגלה תועלתם לעם, ואין העם נהנים בהם אבל מהרהרין אחריהם בלבם ומקבלים אותם ליראת המלכות, וכן חוקי הקב"ה הם הסודות אשר לו בתורה שאין העם במחשבתם נהנים בהם כמשפטים, אבל כולם בטעם נכון ותועלת שלימה:

(רמב"ן, ויקרא, פרק י"ט, פסוק י"ט).

[20] יש לשים לב שדברי מנחם אינם תואמים לגמרי את ההלכה המקובלת: אי הבאת הביכורים אינה גורמת לתבואה להיות במעמד של טבל, כלומר אם אדם לא הפריש ביכורים - הפירות אינם נאסרים (עיינו משנה, ביכורים, פרק ג', משנה ג').

[21] דבריו של רשב"ם עמומים מעט:

...כשם שציוה הכתוב שכל אחד ואחד יוציא פרי למינהו במעשה בראשית, כך ציוה להנהיג את העולם בבהמות ובשדות ואילנות וגם בחרישת שור וחמור שהם שני מינים. וגם בצמר ופשתים שזה מן בהמות וזה מן קרקע וגידוליו.

[22] בתקופת רשב"ם, (המאה ה-12) התגבר הויכוח עם הנוצרים במיוחד סביב פרשנות המקרא, שטענו שהמצוות אינן מעשיות אלא יש לפרשן בדרך אליגורית. במקביל, התחזקה הנטייה לרציונליזם, דהיינו הסבר המצוות על ידי הגיון אנושי. הלימוד הרציונליסטי-פשטי של המקרא הביא מצד אחד להבנה הפשוטה שהמצוות הן מעשיות, ולא אלגוריה כטענת הנוצרים, אך מצד שני הלימוד הרציונליסטי דרש הסבר הגיוני למצוות. הקושי היה במצוות שאינן "שכליות", שקשה להסביר את טעמן: במצוות אלה היה חשש שהפירוש האלגוריסטי הנוצרי יתקבל. הפרשן היהודי היה חייב, אפוא, למצוא למצוות מערכת הסברים השקולה מבחינת סבירותה למערכת ההסברים האלגוריסטיים, ולקיים את המשמעות המעשית של המצוות. רשב"ם בפירושו מנסה לספק את הצורך בפירוש "לפי דרך ארץ ולתשובת המינים": הפירוש "לפי דרך ארץ" בא לספק את המגמות הרציונליסטיות שרווחו באותה העת; ואילו "תשובת המינים" באה לדחות את הגישה האלגוריסטית המבטלת את אופיין המעשי של המצוות.

ראו הרחבה בעניין זה בספרו של אלעזר טויטו "הפשטות המתחדשים בכל יום", פרק י'.

[23] ואלו הם דבריו:

"את חוקותי תשמרו" - חוקים שחקקתי לך כבר ששת ימי בראשית, איני רוצה שתשנה אותם, לעשות בריות בעולם שלא עשיתי אני.

בהמתך לא תרביע כלאיים - שתרביע סוס על חמור... ויצא מהם פרד שלא בראתי, והנה שינית מעשה בראשית... שתעשה עצמך כמו בורא. ואין הברכה מצויה בהם, ולא יוליד לעולם הפרדה ולא שום כלאיים... וכן הרכבת האילן שגם זה מעביר החק, שגורם לתפוח שמוציא חבושים או עוזרדים ובורא בריאה שאינו חק בעולם הרי הוא משנה מנהג העולם ואסור.

[24] דבריו בעניין זה קצרים וסתומים:

ולמינים אמרתי: הצמר צבוע והפשתן איננו צבוע וקפיד בבגד של שני מראות, והודו לי.

נראה שמדובר כאן בחוסר אסתטיקה. מובן מדבריו שה"מינים" קיבלו את דבריו אלה, וזו הייתה עיקר מטרתו.

[25] על עשיית בגדי הכהן הגדול נאמר "וְעָשׂוּ אֶת הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב" (שמות, פרק כ"ח, פסוק ו'). בשמות פרק כ"ה מתוארים החוטים שנלקחו לעבודת המשכן, וביניהם "תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים" (פסוק ד'), ומסביר שם רשב"ם: "ותולעת שני - צמר הצבוע בצבע אדום קרוי תולעת. והצבע קרוי שני...ושש - פשתן. אבל שאר המינים הם צמר צבוע". לפי זה ניתן להבין שבגדי הכהונה, שהיו עשויים מתולעת שני ושש השזורים זה בזה, היו שעטנז.

[26] ואלו הם דבריו:

... שלא לערבב הכחות המגדלים הצמחים להיות יונקים זה מזה, ממה שאמרו בבראשית רבה (י ו), אמר רבי סימון אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין לו מזל ברקיע ומכה אותו ואומר לו גדל... והנה המרכיב כלאים או זורען בכדי שינקו זה מזה מבטל חקות שמים, ולכך אמר בהם את חקותי תשמורו, כי הם חקות שמים, וכך אמר רבי חנינא משום רבי פנחס משום חקים שחקקתי בהם את עולמי (ירושלמי כלאים פ"א ה"ז):

וכבר כתבתי בסדר בראשית (א יא) שהצמחים כולם יסודותם בעליונים ומשם צוה להם השם את הברכה חיים עד העולם, והנה המערב כלאים מכחיש ומערב מעשה בראשית.

[27] וכך אומר ר' בחיי:

...וכל הכחות העליונים השכליים כל אחד ואחד ממונה על פקודתו ועל ממשלתו, והפעולות בעולם השפל הזה משתלשלות בסיבתם, ובזה העולם מתקיים ועומד על השלמות, ...ואם כן, המעמיד תולדות למטה מין במינו גורם השלום למעלה.... והמעמיד תולדות למטה מין בשאינו מינו הרי זה גורם הפך השלום כי הוא מערבב הכחות העליונים ומבטל אותן ועוקר אותן ממנויים.

[28] רמב"ן (בהמשך פירושו לפסוק י"ט, ד"ה "בגד כלאים שעטנז") אומר כי

...טעם כלאי הבגדים להרחיק התערובות במינין.

כלומר: כלאי הבגד אינם גורמים לעירוב כוחות עליונים. בנקודה זו חולק רבנו בחיי על הרמב"ן, וטוען שגם כלאי הבגד גורמים לעירוב כוחות עליונים. אמנם הוא איננו תולה זאת במפורש בעירוב בין חי לצומח, כפי שניסינו להסביר כאן בפשטות, אלא נותן לכך סיבה קבלית, של עירוב בין רוח טובה לרוח רעה, ומקשר את איסור שעטנז לסיפור קין והבל, שהשילוב בין שניהם לא עלה יפה. יש לעיין בדבריו בהרחבה, ואנו נביא כאן קטע קצר מתוכם:

...ומה שנאסר לנו בבגדים, והוא הצמר והפשתים, לפי שהנולדים ראשונה (קין והבל) קרבנם היה צמר ופשתים... ולכך נאסר לנו חיבור הצמר והפשתים יחדיו לפי שחיבור שניהם בכרם אחד לא עלה יפה... כי בלבשו בגד כלאים שעטנז יעלה עליו רוח הטומאה...

[29] וכתיאורו היפה של הרב סולובייצ'יק:

האדם הראשון רוצה להיות אנושי... ולהיות אנושי פירושו: לחיות חיי הדר... האדם הקדמון שלא היה יכול ללחום במחלות, ואשר נפל קרבן בהמוניו לדבר ולקדחת כשהוא מושפל וחסר אונים, לא היה יכול לדרוש לעצמו את כתר ההדר. רק האדם הבונה בתי חולים, המגלה שיטות ריפוי ומציל חיי בני אדם, מתברך במידת הכבוד. אדם שחי במאות ה-17 וה-18, שנזקק לעשות דרכו מבוסטון לניו-יורק משך ימים, היה נהדר פחות מאשר האדם המודרני המנסה לכבוש את החלל... בעשותו כל אלה משתדל האדם הראשון למלא את התפקיד שהוטל עליו על ידי בוראו, אשר בשחר יום השישי המסתורי של הבריאה פנה אל האדם וציווהו: 'ומלאו את הארץ וכבשוה'.

("איש האמונה הבודד", עמודים 18-15).